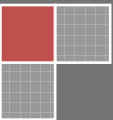

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

TRANSATLANTİK TİCARET VE YATIRIM
ORTAKLIĞI MÜZAKERELERİ: SON DURUM

Selen Akses, İKV Kıdemli Uzman

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

TRANSATLANTİK TİCARET VE YATIRIM ORTAKLIĞI MÜZAKERELERİ: SON DURUM

Kasım 2011'te düzenlenen AB-ABD Zirvesi'nde, küresel ekonomik krizden sarsılan Avrupa Birliği ve ABD'de büyümeyi canlandırmak ve istihdam yaratmak için en iyi çözümün iki bölge arasında kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması oluşturarak ticaret ve yatırım ilişkilerinin güçlendirilmesi olacağı yönünde karar alındı. Bu tespit doğrultusunda, Avrupalı ve Amerikalı yetkililer tarafından Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (*Transatlantic Trade and Investment Partnership - TTIP*) sürecinin geciktirilmeden başlatılması için yoğun hazırlık çalışmaları yürütüldü.

Temmuz 2013'te başlayan TTIP müzakereleri tamamlandığında, Avrupa Birliği ve ABD'nin dünyadaki en kapsamlı ve en büyük ikili ticaret ve yatırım anlaşmasına imza atarak, birlikte dünya GSYİH'sinin yarısını ve dünya ticaretinin üçte birini kapsayacak ortak bir pazar yaratmaları söz konusu. Bu anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, AB ekonomisinin yılda 119 milyar avro; ABD ekonomisinin ise yılda 95 milyar avro kazanç sağlamaları bekleniyor.

Söz konusu transatlantik anlaşmanın, AB ve ABD'nin ekonomilerine önemli katkılar sağlamanın yanı sıra, Dünya Ticaret Örgütü nezdinde yürütülen çok taraflı ticaret müzakerelerini ve Türkiye de dâhil olmak üzere iki tarafın başlıca ticaret ortakları ile yürüttükleri ticari ilişkileri de önemli düzeyde etkilemesi bekleniyor. Kuşkusuz, Avrupa Birliği ve ABD'nin ticaret ve yatırım alanlarında belirleyecekleri standartlar, kurallar ve düzenlemelerin önümüzdeki dönemlerde küresel ticaretin şekillenmesinde de önemli bir rol oynayacaktır.

Genel Tespitler:

- TTIP ile AB ve ABD arasında gümrük vergilerin büyük ölçüde kaldırılması, hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi, yatırım koşullarının iyileştirilmesi ve kamu alım pazarına erişiminin kolaylaştırılması hedefleniyor.
- TTIP kapsamında, AB ve ABD'nin standartlar ve düzenlemelerini birbirine yakınlaştırmaları ve taraflar arasında ortak kurallar, ilkeler ve işbirliği yöntemlerini geliştirmeleri öngörülüyor.
- Bugüne kadar yapılan ilk üç müzakere turunda öncelikli olarak hizmet, yatırım ve pazara erişim gibi konular görüşüldü. Görüşmelerde farklı alanları ve sektörlerle ilişkin düzenlemeler de ele alındı.
- Müzakerelerde genetiği değiştirilmiş organizmalar, kamu alımları, finansal hizmetler, hava ile deniz taşımacılığı gibi bazı sektörler ile ilgili sürecin de çok zorlu bir şekilde geçmesi bekleniyor.

TTIP'nin kapsamı

TTIP ile Avrupa Birliği ve ABD arasındaki ticaretin serbestleştirmesi ve yatırımların artırılması hedefleniyor. Bu bağlamda, söz konusu anlaşmada, AB ve ABD'nin, birbirlerinin pazarlarına erişimi kolaylaştırmak amacıyla, aralarında tarım ve sanayi ürünlerinde uygulanan gümrük vergilerini büyük ölçüde kaldırmaları, hizmet ticaretini serbestleştirmeleri ve yatırım koşullarını iyileştirmeleri öncelik teşkil ediyor. Ayrıca, bütün devlet kademeleri nezdinde kamu ihalelerine daha iyi erişim sağlanması için kamu alımları ile ilgili pazara girişte karşılaşılan engellerin de kaldırılması da öngörülüyor.

Tüm bunların yanı sıra, Avrupa Birliği ve ABD'nin uyguladıkları farklı standartlar ve düzenlemeler sonucunda oluşan tarife dışı engellerin önüne geçebilmek için, söz konusu standartlar ve düzenlemeleri birbirlerine yakınlılaştırmaya yönelik çalışmaların yürütülmesine de büyük önem veriliyor. Bu uyumlaştırma çalışmalarının amacını, aynı zamanda, iki tarafın düzenleme ve standartlar arasında bulunan farklılıklar yüzünden ortaya çıkan ek maliyetlerin azaltılması oluşturuyor. Böylelikle gereksiz masraflardan ve düzenlemelerden kaynaklanan idari gecikmelerin önüne geçilmesi hedefleniyor. Müzakere sürecinde, Avrupalı ve Amerikalı yetkililerin, tarafların sağlık, güvenlik ve çevrenin korunması amacıyla belirledikleri standartlar konusunda hassasiyet göstermeleri de bekleniliyor.

Son olarak, Avrupa Birliği ve ABD'nin küresel ticaret imkânlarını iyi değerlendirebilmeleri ve zorlukların üstesinden kolayca gelinebilmesi için, iki tarafın ortaklaşa yeni kurallar, ilkeler ve işbirliği yöntemlerini belirlemeleri önem arz ediyor.

TTIP'nin ilk üç müzakere turlarının bilançosu

Avrupa Birliği ve ABD arasında öngörülen transatlantik anlaşmanın kapsamını görüşmek üzere, müzakereciler arasında toplam 24 çalışma grubu oluşturuldu.

Bu çalışma grupları şunlardır:

- Tarım ve sanayi ürünlerinde pazara erişim	- Kamu alımları
- Enerji ve hammaddeler	- Yatırım
- Sağlık ve bitki sağlığı önlemleri	- Hizmetler
- Fikri mülkiyet hakları	- KOBİ'ler
- Sürdürülebilir kalkınma	- Çevre
- Gümrük ve ticaretin kolaylaştırılması	- Finansal hizmetler
- Anlaşmazlıkların halli	- İş gücü
- Elektronik ticaret ve telekomünikasyon	- Rekabet
- Yasal ve kurumsal hususlar	- Menş kuraları
- Kamu iktisadi teşebbüsleri	- Düzenlemede tutarlılık/ şeffaflık
- Ticarete teknik engeller	- Yerleşime ilişkin engeller
- Sektöre ilişkin eklemeler ve düzenlemede işbirliği	- Tekstil

Günümüze kadar, AB müzakere heyet başkanı Ignacio Garcia Bercero, ABD'nin müzakere heyeti başkanı olan Dan Mullaney'in yönetimleri altında toplam üç müzakere turu gerçekleştirildi. Taraflar arasında yürütülen ilk müzakere turu Temmuz ayında, ikincisi Kasım'da ve üçüncüsü ise Aralık 2013'te yapıldı. Dördüncü müzakere turunun ise 10 ve 14 Mart 2014 tarihleri arasında gerçekleşmesi öngörüldü.

Müzakerenin ilk turunda, Avrupalı ve Amerikalı müzakereciler, anlaşmanın çerçevesi ve kapsamı üzerinde tartıştılar ve pazara erişimdeki mevcut engelleri tespit ettiler. Böylelikle bir yandan müzakerelerde hangi alanlarda kolayca uyum sağlanabileceği saptanırken, aynı zamanda fikir ayrılığı olan alanlar için çözüm yolları (örneğin pazar erişimi, kamu alımları) aranmaya başlandı.

Müzakerelerin ikinci turunda ise, kapsamlı olarak ele alınan konuların başında hizmet sektörü ve yatırımlar geldi. Hizmet sektörü kapsamında, öncelikli olarak, sınır ötesi hizmetler, finansal hizmetler, telekomünikasyon ve elektronik alanda ticaret gibi konular ele alındı. Müzakerelerde, taraflar ayrıca birçok hizmet sektörlerinde pazara erişim konusundaki pozisyonları hakkında bilgi verdiler. Yatırım konusunda ise, yatırımların serbestleştirilmesi ve yasal korunması gibi hususlar üzerinde duruldu.

Turda, hizmet ve yatırımların yanı sıra, enerji ve hammaddeler, ticaretin önündeki teknik engeller, sağlık ve bitki sağlığı engelleri, düzenlemelere ilişkin konular da ele alındı. Ayrıca müzakerelerde, sektörlerle yönelik yürütülen çalışmalar kapsamında, tıbbi cihazlar, kozmetik, ilaç, kimyasallar, böcek ilaçları, bilgi ve iletişim teknolojileri ve motorlu taşıtlarında uygulanan düzenleyici arasındaki uyum düzeyi incelendi.

Müzakerelerinin üçüncü turu ise, pazara erişim koşulları, düzenlemeler ve kurallara odaklandı. Görüşmeler sonucunda, bu alanlarda önemli gelişmeler kaydedildiği belirtildi. Pazar erişimi konusunda, Avrupalı ve Amerikalı müzakereciler, ithal ürünlerine uygulanan vergi tarifelerinin düşürülmesi, hizmet pazarının açılması, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve kamu alımlarının iki tarafın şirketleri için açılması hedeflendi. Müzakereciler ayrıca, sağlık, güvenlik, çevre, mali ve bilgi güvenliğine ilişkin düzenlemeler üzerinde görüştüler. Önümüzdeki turlarda bu konulara daha yoğun olarak odaklanılması bekleniliyor. Üçüncü turda, rekabet, enerji ve hammaddeye erişim, çalışanların güvenliği, çevre, gümrük işlemleri ve ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin uygulanacak kurallar da ele alındı.

Tüm müzakere süreçlerinde, Avrupalı ve Amerikalı yetkililer, akademi, özel sektör, işçi sendikaları ve sivil toplum örgütlerinden oluşan temsilciler ile görüşerek, fikir alışverişinde bulunulması hususuna büyük özen gösteriyorlar. İki tarafta, TTIP müzakere sürecinde, tüm paydaşlarla daha yakın bir diyalog ve daha iyi görüş paylaşımı

sağlanmasına büyük önem veriyorlar. Avrupa Komisyonu'nun, Ocak 2014'te müzakere sürecine destek sağlayacak bir danışma kurulu oluşturması bunun diğer açık bir örneğidir. İş kanunu, çevre, kamu sağlığı gibi çok farklı alanlarda uzman olan ve tarım, sanayi ve hizmet sektörlerini temsil eden 14 kişiden oluşan bu danışma grubu, TTIP müzakerelerinde spesifik konularda meydana çıkan tartışmaları değerlendirip Avrupalı müzakerecilerle görüş bildirmekle görevlendirildiler.

Müzakerelerin genel değerlendirilmesi

Avrupa Komisyonu'nun Ticaretten Sorumlu Üyesi Karel de Gucht ve ABD Ticaret Temsilcisi Mike Froman TTIP'nin teknik müzakerelerinin geçmiş turlarının genel bir değerlendirmesini yapmak üzere 17 ve 18 Şubat 2014 tarihlerinde Washington'da bir araya geldiler. Yapılan görüşmeler sonucunda, iki yetkili, müzakerelerde istikrarlı şekilde ilerleme kaydedildiğini, ancak bu sürecin hızlandırılması gerektiğini de açıkladılar.

Bir yandan söz konusu anlaşmanın önemli fırsatlar sağlayacağını altı çizilirken, öte yandan müzakere sürecinde hangi alanlarda zorluklar yaşandığının tespit edilmesine başlandığı açıklandı. Bu tespitler doğrultusunda, insan sağlığı, güvenliği, çalışma hakları, özel hayatın gizliliği ve mali güvence ile birlikte, çevrenin korunmasına ilişkin, tavizde bulunmadan ve ABD ile ticari ilişkilerinin önündeki engellerin nasıl kaldırılacağı konusunda çalışmaların devam etmesi söz konusudur.

Bu üst düzey görüşmelerden anlaşıldığı gibi, Avrupalı ve Amerikalı müzakereciler için esasında zorlu müzakere sürecinin önümüzdeki dönemlerde başlaması bekleniyor. Örneğin genetiği değiştirilmiş organizmalar ve finansal hizmetler gibi alanlarda müzakerelerin zorlayıcı olması kaçınılmaz görünüyor.

TTIP kapsamında yürütülecek müzakerelerde tarım pazarına erişim ve standart düzenlemeleri ile ilgili görüşmelerde, genetiği değiştirilmiş organizmaların (GDO) da bu platformlarda ele alınması bekleniliyordu. Ancak Avrupa Komisyonu'nun Ticaretten Sorumlu Üyesi Karel de Gucht transatlantik anlaşma ile, hormon veya başka bir katkı maddesi taşıyan et ürünlerinin ABD'den ithal edilmesine izin verilmeyeceği yönünde açıklamalarda bulunması bir bakıma çelişki yarattı. Bilindiği üzere, AB ve ABD arasındaki GDO'lara ilişkin yasal düzenlemelerde bulunan farklılıklardan dolayı iki taraf arasında önemli anlaşmazlıklar (hormonlu sığır eti örneğinde olduğu gibi) sürekli ortaya çıkıyor. ABD, GDO'lu ürünlerin bilimsel çalışmalar sonucunda güvenli olduğunun kanıtlandığını savunurken, Avrupa Birliği ise GDO'lu ürünlerin insan veya hayvan sağlığına ya da çevreye zarar verdiğine dair bilimsel kanıt olmaması halinde bile "ihtiyatlılık ilkesi" savını öne sürerken, AB Üye Devletleri, GDO'lu ürünlere karşı önemli kısıtlamalar uyguluyor, hatta birçok GDO'lu ürünlerin ithalatını da yasaklıyor.

TTIP müzakerelerinde bir diğer hassas konu da finansal hizmetlerdir. İlerleyen haftalarda ayrıca, finans hizmetlerinde düzenleyici işbirliğinin güçlendirmesine ilişkin görüşmelerin devam etmesi bekleniyor. 2008 yılında ABD'de başlayan krizin Avrupa Birliği'ne de kısa sürede sıçraması sonucunda, iki taraf da dünya çapında finansal istikrara ulaşılması hususuna büyük önem veriyorlar. Finansal istikrarı sağlayabilmek için de, dünya çapında ortak standartlar benimsenmesi ve bunun için de ülkeler arasında işbirliğinin daha da artırılması gerekiyor. Ancak Avrupa Birliği ve ABD arasında uluslararası standartlar ve ilkelerin uygulamaya geçirilmesi aşamalarında bazı

farklılıkların ortaya çıktığı gözlemlendi. Bu nedenle, Avrupalı yetkililer, özellikle finansal hizmetlerin, transatlantik anlaşmanın kapsamına dâhil edilmesi gerektiğini vurguluyorlar. Bu yılın Ocak ayında, Avrupa Komisyonu bu konuyu ilişkin bir pozisyon belgesi yayımladı. Avrupa Birliği, finansal hizmetlere ilişkin düzenlemeler alanındaki işbirliğini sağlamak için bir çerçevenin oluşturulmasını önerdi. Avrupa Komisyonu, uluslararası çapta kabul edilen standartlara uygun olarak, düzenleme alanında Avrupa Birliği ve ABD arasında tutarlı ve üst düzey bir işbirliğinin sağlanmasını talep ediyor. Bu işbirliği kapsamında, iki tarafın düzenleme ve denetime ilişkin kuralları tutarlı bir şekilde ve zamanında uygulamaları için birlikte çalışmalarının önemi vurgulanıyor. Avrupa Komisyonu, iki tarafın birlikte mevcut kuralları inceleyip bu kuralların aralarındaki ticari ilişkilerin gelişmesinde bir engel oluşturup oluşturmadıklarının tespit edilmesini öneriyor. Bunun yanı sıra, Avrupa Komisyonu, tarafların öngördükleri yeni finansal önlemlerin öteki tarafın yetki alanındaki olası etkileri önlemek amacıyla, tarafların karşılık olarak danışmalarda bulunmalarını öneriyor.

Sonuç olarak, TTIP müzakerelerinde bazı sektörler ile ilgili sürecin çok zorlu bir şekilde geçmesinin kaçınılmaz olduğu gözlemleniyor. Genetiği değiştirilmiş organizmalar, finansal hizmetler, kamu alımları, hava ile deniz taşımacılığı gibi bazı sektörler açısından da taraflar arasındaki fikir ayrılıklarının müzakere sürecinde askatlıklara yol açması beklenilebilir. Nitekim daha ilk müzakere turu başlamadan önce görsel-işitsel sektör anlaşmanın kapsamı dışında tutulması yönünde karar verildi. Önümüzdeki dönemlerde başka sektörlerin de söz konusu anlaşmanın kapsamı dışında tutulma ihtimali olduğu göz ardı edilmemelidir.